

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Jan Špaček

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

Metodicko-didaktické zpracování průvodce občana využíváním technických prostředků bezpečnostními službami

Jméno studenta:	Jan Špaček
Číslo studenta:	P 080072
Studijní program:	B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Vedoucí práce:	Doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Název práce: Metodicko-didaktické zpracování průvodce občana využíváním technických prostředků bezpečnostními službami.

Zadání práce: Práce je zaměřena na vytvoření metodického manuálu informujícího o jednotlivých technických prostředcích používaných Celní správou ČR a ostatními bezpečnostními sbory při monitorování, scanování, detekci, vážení a identifikaci osob, vozidel a zboží.

Jméno studenta: Špaček Jan

Osobní číslo: P080072

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Datum zadání: 10. března 2010

Datum odevzdání: 9. února 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma
» **Metodicko-didaktické zpracování průvodce občana využíváním technických
prostředků bezpečnostními službami** «
jsem vypracoval samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím
se zveřejněním své bakalářské práce,
a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části
databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích
na jejích internetových stránkách.

Odolena Voda, únor 2011

.....
podpis studenta

Poděkování

Za vedení a pomoc při zpracování této práce

bych chtěl poděkovat především

Doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D.

Anotace

Předkládaná práce přehledným a uceleným způsobem popisuje možné životní situace občana, ve kterých se setkává s kontrolní činností bezpečnostních služeb, především Celní správy České republiky, které přímo zasahují do jeho práv a svobod. Zároveň tato práce poskytuje srozumitelný návod, jak se má občan v těchto situacích zachovat, a přináší odpovědi na nejčastější dotazy spojené s kontrolní činností bezpečnostních služeb. Stranou nezůstává ani problematika řešení ochrany osobních údajů a mezinárodního srovnání s postupy tamních bezpečnostních služeb.

Annotation

The presented work brings clear and coherent picture of possible environmental situation of a citizen, in which he meets with the control activities of the security services, particularly the Customs Administration of the Czech Republic, which directly affects its rights and freedoms. Moreover, this work provides clear guidance on how a citizen in these situations is to maintain and provides answers to frequently asked questions related to control activities of the security forces. Furthermore, issues of privacy and international comparison with the practices of local security services are mentioned in this work.

Osnova

Úvod.....	9
1. Postavení občana při kontrole technickými prostředky bezpečnostních služeb.....	11
1.1 Vymezení základních pojmů	11
1.1.1 Bezpečnostní služby	11
1.1.2 Kontrolní činnost.....	13
1.1.3 Technický prostředek	13
1.2 Základní práva a povinnosti bezpečnostních služeb	14
1.3 Základní oprávnění a povinnosti občana.....	16
2. Oblasti působnosti bezpečnostních služeb	19
2.1 Kontroly zasahující do osobnostních práv občanů.....	19
2.1.1 Kontrola totožnosti	19
2.1.2 Bezpečnostní prohlídka	26
2.1.3 Kontrola osob na přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky v těle	29
2.2 Kontroly zasahující do majetkových práv občanů	38
2.2.1 Kontrola dopravních prostředků.....	38
2.2.2 Kontrola poštovních zásilek a cestovních zavazadel.....	43
3. Práva a povinnosti občanů při kontrolní činnosti bezpečnostních služeb v zahraničí.....	44
3.1 Spolková republika Německo	44
3.2 Rakouská republika.....	46
4. Ochrana osobních údajů v souvislosti s používáním technických prostředků	49
Závěr	52
Seznam použité literatury a zdrojů.....	54

Úvod

Současná situace ve světě vykazuje stále se zvyšující bezpečnostní rizika, která mohou ohrožovat nejen náš pocit bezpečí a jistoty, ale i naše životy a majetek. Garantovat funkčnost systému ochrany musí především jednotlivé státy a to prostřednictvím svých bezpečnostních služeb. Činnost těchto orgánů primárně směřuje k ochraně práv a svobod občana a společnosti jako celku, na straně druhé se však přímo dotýká jeho občanských práv a svobod¹. Občan je dnes a denně nucen podrobit se úkonům, při nichž je povinen strpět přímý zásah některé bezpečnostní služby a to i za předpokladu použití technických prostředků, do svých práv a svobod.

Z prezentovaných kauz, jež se objevily v médiích a které popisují zkušenosti s tímto typem kontrolní činnosti bezpečnostních služeb v České republice i v okolních státech, jasně vyplývá, že občané nejsou na tyto situace připraveni a požadavky bezpečnostních služeb u nich vzbuzují obavy a vyvolávají zmatek. Tento stav je z velké části způsoben tím, že občané nemají dostatečné právní vědomí o tom, co je v takových situacích čeká, jaká mají práva a povinnosti ale i to, jaké jsou kompetence bezpečnostních služeb a jaké technické prostředky používají.

Lze předpokládat, že občané mají všeobecné povědomí o činnosti a pravomocích obecně známých bezpečnostních služeb, především Policie České republiky. Nicméně v České republice působí celá řada dalších složek zřízených státem nebo orgány územní samosprávy. Neexistuje ovšem ucelený přehled, jaké konkrétní pravomoci mají jednotlivé bezpečnostní sbory. Proto tato práce nabízí manuál, který dává občanovi základní informační přehled, v jakých konkrétních situacích se může ocitnout, s jakými bezpečnostními službami se v těchto situacích může setkat, jaká jsou jeho práva a povinnosti a jaká jsou práva a povinnosti bezpečnostních služeb. V neposlední řadě práce podává informace o jednotlivých technických prostředcích, nejčastějších místech jejich nasazení a možnostech vyhodnocení jejich výstupů pro další postup oprávněných orgánů v přestupkovém či trestním řízení. V praxi se totiž stále velmi často můžeme setkat s případy, kdy občan není dostatečně informován o možnostech využívání technických prostředků, které přímo zasahují do jeho práv, ani o principu jejich fungování. Tím si občané často vytvářejí naprosto mylný názor nebo si dokonce vybudují nedůvěru a podvědomou ostražitost. Díky neinformovanosti a vytvořené nedůvěře se občan

¹ Hejda, J. a kol., *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha : Oeconomica, 2006. ISBN 978-80-245-1163-4, s. 225

může dostat pod uměle vyvolaný psychický tlak a následně do stresové situace. Tento manuál neřeší všechny případy, které mohou nastat. Dává však základní návod k tomu, jak se zachovat v některých běžných situacích, které mohou plánovaně či neplánovaně nastat. Cílem práce je především seznámit občana s principem a formou kontrol bezpečnostních služeb za využití technických prostředků a tím zajistit občanovi lepší informovanost a pomoci jej připravit na popisované situace, které se mohou vyskytnout v běžném životě každého jedince. Problematické situace jsou doloženy konkrétními životními situacemi občana a postupem při jejich řešení. Jednotlivé situace jsou rozebrány jak z pohledu občana, tak i státního orgánu.

Formou mezinárodního srovnání práce mapuje postavení občanů ve vybraných státech EU a dává tedy i další námět k zefektivnění činnosti st. správy. Pro tento účel jsem vybral Německo a Rakousko, neboť se jedná o státy sousedící s Českou republikou, které nám mohou, vzhledem ke svému delšímu členství v EU, poskytnout přínosné zkušenosti. Přestože se jedná o zkušenosti rozvinutějších států, mohou mít daleko větší vliv na běžný život občana, kdy je silněji zasahováno do jeho práv. V současné době, kdy je umožněn volný pohyb osob v rámci schengenského prostoru, vzrůstá možnost kontaktu s tamními bezpečnostními službami a jejich systémem kontrol. I z vlastní zkušenosti vím, že na takové situace je málokterý občan České republiky připraven. Většina občanů si není vědoma, jak se v takových situacích zachovat, jaké jsou zásadní rozdíly v práci českých a zahraničních složek, jaká jsou práva občanů a jakým způsobem je mohou v cizím prostředí uplatňovat. Mediální kauzy, které se v nedávné době věnovaly raziím německých a rakouských bezpečnostních složek proti občanům ČR v souvislosti s úpravou protidrogových zákonů ČR to jen dokazují.

Závěrečná část práce je věnována ochraně osobních údajů pořízených v souvislosti s kontrolní činností BS. Občan se zde dozví, jakým způsobem jsou jeho osobní údaje zpracovávány, následně uchovávány a jakým způsobem je ochrana jeho osobních údajů zajištěna. Výsledkem by mělo být ujištění občana, že v podmínkách ČR je plně zajištěna ochrana jeho osobních údajů.

1. Postavení občana při kontrole technickými prostředky bezpečnostních služeb

Na efektivnější činnost státem zřízených bezpečnostních složek je kladen stále větší tlak. Za účelem zajištění efektivnější činnosti využívají jednotlivé bezpečnostní služby více technických prostředků, které mají za cíl jednak „zdokonalit“ činnosti bezpečnostních složek, jednak více šetřit práva a chráněné zájmy občana (např. jak pro bezpečnostní složku, tak pro občana je lepší prostá kontrola formou průchodu bezpečnostním rámem, než prováděná osobní prohlídka; - osobní prohlídka představuje přímý zásah základních práv občana, nehledě na to, že je náročnější na čas, prostředky, pracovní síly). Současným trendem je rostoucí význam specializovaných bezpečnostních složek, zaměřujících se nejen na řešení obecných problémů spojených s bezpečností občanů, ale i na problematiku ochrany např. ekonomických, sociálních, společenských a podobných zájmů.

1.1 Vymezení základních pojmů

1.1.1 Bezpečnostní služby

Jedná se o složky zřízené státem, popř. územními orgány samosprávy, které jednají na základě zákona, mají specifickou působnost a jsou vytvořené za účelem ochrany suverenity státu, samosprávných orgánů obcí a jejich ekonomických zájmů. V zásadě se dělí na uniformované a neuniformované složky.

Uniformované bezpečnostní služby

Policie České republiky

Policie ČR je ozbrojený sbor České republiky. Vznikla 15. července 1991 přeměnou Veřejné bezpečnosti Sboru národní bezpečnosti. Policie ČR plní především úkoly ve věcech bezpečnosti a vnitřního pořádku. Má celorepublikovou působnost a je podřízena Ministerstvu vnitra. Postavení Policie vymezuje zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o policii ČR“).

Celní správa České republiky

Celní správa České republiky je bezpečnostním sborem zajišťující výkon kompetencí v oblasti správy cel a některých daní, jakož i dalších svěřených nefiskálních činností ve prospěch státu i jeho občanů. Má celorepublikovou působnost a je podřízena Ministerstvu financí ČR. Postavení Celní správy vymezuje zákon č. 13/1993 Sb., Celní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále „Celní zákon“) a dále zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o Celní správě ČR“).

Obecní policie

Obecní policie v České republice je orgánem obce, který zabezpečuje místní záležitosti veřejného pořádku v rámci působnosti obce a plní další úkoly stanovené zákonem. Obecní policii zřizuje a zrušuje zastupitelstvo obce obecně závaznou vyhláškou. V obci, která je městem, statutárním městem, a v hlavním městě Praze se obecní policie označuje jako městská policie. Působnost obecní policie vykonávají strážníci, kteří jsou v pracovním poměru k obci. Postavení obecní policie vymezuje zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o obecní policii“). Při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku a plnění dalších úkolů podle zákona o obecní policii či dalších zákonů.

Vojenská policie

Vojenská policie je zvláštní policejní sbor, který působí v armádě. Byla zřízena ke dni 21. ledna 1991. Do její působnosti patří dohlížení na dodržování právních předpisů, zabezpečování kázně a pořádku ve vojenských objektech a mezi vojáky včetně působnosti v trestním řízení. Dále vykonává ostrahu vojenských objektů, zajišťuje osobní bezpečnost vyšších důstojníků a dalších chráněných osob, zabezpečuje nakládání s válečnými zajatci a v případě potřeby řídí dopravu. Má celorepublikovou působnost a je podřízena Ministerstvu obrany ČR. Postavení Vojenské policie vymezuje zákon č. 124/1992 Sb. Ve znění zákona č. 41/2009 Sb. s úč. K 01. 01. 2010 o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o Vojenské policii“).

Vězeňská služba a justiční stráž České republiky

Vězeňská služba a justiční stráž České republiky je ozbrojený bezpečnostní sbor, který zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, jakož i ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů, při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva

spravedlnosti. Má postavení správního úřadu a účetní jednotky. Vězeňská služba a justiční stráž byla zřízena s účinností od 1. ledna 1993 zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o Vězeňské službě“).

Hasičský záchranný sbor České republiky

Hasičský záchranný sbor České republiky je neozbrojeným bezpečnostním sborem, jehož hlavním posláním je ochrana životů, zdraví a majetku a poskytuje pomoc při mimořádných událostech, jako jsou např. v posledních letech časté živelné pohromy. Má celorepublikovou působnost a organizačně spadá pod Ministerstvo vnitra ČR a jeho postavení je vymezeno zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Neuniformované bezpečnostní služby

Tato část bezpečnostních složek je tvořena třemi zpravodajskými službami, které se zaměřují především na získávání důležitých informací a vyhodnocování rizik, které by mohly hrozit České republice jak zevnitř státu, tak i ze zahraničí. Tyto služby mají v systému ochrany státu specifické postavení a běžný občan se s nimi nedostává do kontaktu. Jejich činnost je vymezena zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Tvoří je:

- **Bezpečnostní informační služba**, která získává informace mající původ uvnitř státu.
- **Úřad pro zahraniční styky a informace**, která pracuje s informacemi majícími původ v zahraničí.
- **Vojenské zpravodajství**, které shromažďuje informace důležité pro obranu státu.

1.1.2 Kontrolní činnost

Jedná se o činnost, která je vykonávána na základě zákonných oprávnění a primárně slouží k ochraně bezpečnostních a ekonomických zájmů České republiky. Pro účel této práce se jedná o činnost bezpečnostních sborů zřízených státem nebo pověřenou obcí.

1.1.3 Technický prostředek

Technická zařízení, která jsou při kontrolní činnosti využívána bezpečnostními službami. Jejich hlavním posláním je jednak efektivnější možnost výkonu služby a dále zmírnění zásahů do práv občanů, která jsou kontrolní činností zasažena.

1.2 Základní práva a povinnosti bezpečnostních služeb

Bezpečnostní sbory jsou obecně zřizovány pro ochranu života, zdraví a majetku občanů daného státu, jakož i pro ochranu zájmů daného státu jako celku. Pro všechny bezpečnostní služby platí, že se při výkonu svých pravomocí mohou pohybovat pouze v mezích, které jim stanovují zákony. Ty jsou tvořeny v prvé řadě vnitrostátními předpisy, nařízeními Evropské unie a mezinárodními smlouvami podle článku 10 Ústavy České republiky² (dále Ústava ČR). Bezpečnostní služby se dále řídí i normami nižší právní síly, kterými jsou nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a dalších orgánů státní správy. V rámci své vnitřní struktury jsou povinny se řídit i vnitřními předpisy³.

Základní povinnosti příslušníků bezpečnostních služeb

Ačkoli oblasti působnosti jednotlivých bezpečnostních služeb se mohou od sebe značně lišit, jejich základní povinnosti se od sebe liší pouze v detailech a jsou vymezeny v jednotlivých zákonech, kterými jsou zřízeny.

Prokazování příslušnosti

Při výkonu svých pravomocí jsou policisté, celníci, strážníci a další povinni prokázat příslušnost k policii, celní správě, obecní policii a dalším sborům služebním stejnokrojem, služebním průkazem nebo odznakem, na kterém musí být zřetelně viditelné identifikační číslo příslušníka bezpečnostního sboru.

Pokud povaha nebo okolnosti úkonu neumožňují prokázat příslušnost výše uvedeným způsobem, prokazují svoji příslušnost ústním prohlášením „policie“, „celní správa“ nebo „obecní policie“.

² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb. a 319/2009 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

³ Mates, P. a kol., *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha : Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0, s. 15

Přiměřenost postupu

Při plnění této povinnosti musí jednotliví příslušníci dbát na to, aby občanům v důsledku jejich postupu nevznikla bezdůvodná újma a postupovat tak, aby případný zásah do práv a svobod osob, vůči nimž směřuje úkon, nebo osob nezúčastněných nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem.

Zdvořilost

Je to povinnost dodržovat pravidla zdvořilosti a dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní. Tato povinnost vychází Listiny základních práv a svobod a zavazuje oprávněné orgány chovat se důstojně a důvěryhodně a dále uplatňovat rovný přístup ke každému občanovi bez rozdílu⁴.

Poučování

Každý občan, kterému je zasahováno do jeho práv a svobod, má právo se dozvědět, jaká jsou jeho práva a povinnosti. Dále musí být poučen o tom, jaký postih mu hrozí, pokud výzvy oprávněného orgánu neuposlechne. Pokud poučení brání povaha a okolnosti úkonu, provede nebo zajistí pověřený orgán toto poučení ihned, jakmile to okolnosti dovolí.

Základní oprávnění příslušníků bezpečnostních služeb

Tak jako u povinností, platí i u jednotlivých bezpečnostních služeb, že jejich pravomoci, které jsou směřovány ve vztahu k občanovi, se v základu příliš neliší. Zákony, kterými jsou tyto složky zřizovány, opravňují jejich příslušníky:

- požadovat prokázání totožnosti a podání vysvětlení
- požadovat v případě nutnosti od každého věcnou a osobní pomoc
- zajistit osobu a vykonat její prohlídku
- kontrolovat osoby a dopravní prostředky
- zakázat vstup na určité místo
- použít donucovací prostředky
- použít zbraň

Ovšem, tak jak se liší zaměření jednotlivých bezpečnostních služeb, liší se i jejich určitá specifická oprávnění. Složky, které plní spíše úkoly ochrany bezpečnosti a pořádku (Policie

⁴ Mates, P. a kol., *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha : Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0, s. 26

ČR, Obecní policie, Vojenská policie), jsou vybaveny pravomocemi, při jejichž uplatňování zasahují spíše do osobnostních práv občanů. Oproti tomu Celní správa ČR se prioritně zaměřuje na ochranu ekonomických zájmů země a její pravomoci zasahují spíše do majetkových práv občanů.

V praxi se to projevuje tak, že při plnění svých specifických úkolů se jednotlivé oprávnění bezpečnostních služeb liší a to, co je jedné složce umožněno, jiné dovoleno není. A právě v těchto případech může docházet k situacím, kdy občanovi nemusí být zcela jasné, které úkony je po něm ta či ona bezpečnostní služba oprávněna požadovat, zda je povinen takové úkony strpět, a pokud ano, jaká jsou jeho práva a povinnosti.

1.3 Základní oprávnění a povinnosti občana

Základní oprávnění a povinnosti občanů jsou zakotvena v Ústavě ČR a v Listině základních práv a svobod⁵ (dále Listina). Zde můžeme nalézt rámec, ve kterém se požadavky na jednání občana ze strany bezpečnostních služeb ČR musí pohybovat.

Na úrovni „Ústavy ČR“ se jedná o čl. 2 odst. 3 a 4, cituji:

„(3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

Obdobně zní i čl. 2 odst. 2 a 3 „Listiny“ cituji:

„(2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

(3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

Z obsahu citovaných ústavních norem lze odvodit, že pokud porovnáme základní práva a povinnosti občana oproti právům a povinnostem státních orgánů je zřejmé, že na státní orgány jsou v právním státě kladeny vyšší nároky než na občany. V obecné rovině jsou právní normy nastaveny tak, že občané mohou činit vše, co jim není zakázáno a státní orgány mohou

⁵ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

činit jen to, co je jim povoleno. Není ovšem přípustné, aby občané svévolně jednali v situacích, kde zákon výslovně stanoví oprávnění jednat pouze státnímu orgánu a takzvaně brát zákon do svých rukou. Mohou ovšem se státním orgánem na jeho výzvu nebo s jeho vědomím spolupracovat. Pokud to zákon stanoví, mají občané dokonce povinnost výzvy ke spolupráci uposlechnout⁶.

Proti neoprávněným zásahům státních orgánů do osobních svobod jsou občané chráněni Všeobecnou deklarací lidských práv (dále jen Deklarace). Tento mezinárodní právní dokument byl dne 10. prosince 1948 schválen a vyhlášen Organizací spojených národů. „Deklarace“ v čl. 12 stanoví, že *„Nikdo nesmí být vystavený svévolnému zasahování do soukromého života, rodiny, domova anebo korespondence, ani útokům na svoji čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.“* Česká republika tuto mezinárodní smlouvu ratifikovala, je jí vázána a zahrnula ji svého právního řádu⁷.

V „Listině“ je zakotvena celá škála práv občanů, které jsou státní orgány povinny respektovat a postupovat ve správním, přestupkovém nebo trestním řízení plně v duchu těchto ustanovení. Z těch, která směřují k tématu této práce, uvádím následující:

V ustanovení čl. 36 odst. 1, 2, 3 se říká, cituji:

„(1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

(2) Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.

(3) Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.“

V ustanovení čl. 37 odst. 1, 2, 3, 4 se říká, cituji:

„1) Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.

(2) Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.

⁶ Pro-police [online]. 2. 09. 2010 [cit. 2010-09-02]. Dostupné z:

< http://www.pro-police.cz/press_release_attachments/12/analyza-273-2008_leden2010.pdf >

⁷ Musil, J., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-572-8, s. 79 až 99

(3) Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.

(4) Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.“

Pokud má i přesto občan pocit, že jeho práva byla postupem státních orgánů porušena, může proti takovému jednání podat stížnost. Vyřizování stížností je upraveno v § 175 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“). Podle tohoto předpisu má dotčená osoba (stěžovatel) právo obracet se na správní orgány se stížnostmi proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu (např. proti nevhodnému jednání příslušníka bezpečnostní služby). Stížnost lze podat písemně nebo ústně a podává se u toho správního orgánu, který vede řízení. Stěžovatel musí být vyrozuměn o vyřízení stížnosti ve lhůtě 60 dní. Za podání stížnosti nesmí stěžovateli vzniknout žádná újma.

2. Oblasti působnosti bezpečnostních služeb

Na základě svých specifických delegací plní státem⁸ nebo obcí zřízené bezpečnostní služby úkoly různé povahy. Ať už se jedná o jakoukoli z nich, lze konstatovat, že nikdy nebude v naší republice takový počet policistů na to, abychom se všichni mohli cítit zcela bezpečně anebo celníků na to, aby např. příjmy státního rozpočtu nebyly kráceny daňovými úniky, které by mohly vznikat v souvislostech s dovozem, průvozem a vývozem zboží. Proto, aby se efektivnost státních složek držela na dostatečně efektivní úrovni, využívají ke své práci různé druhy technických prostředků. Při výkonu svých pravomocí se bezpečnostní služby i jimi používaná technika dostávají do každodenního kontaktu s občany. V těchto situacích vhodně nasazená technika pomáhá jednak zásadním způsobem zkvalitnit jejich činnost a dále zmírňovat možné zásahy do občanských práv a svobod.

2.1 Kontroly zasahující do osobnostních práv občanů

2.1.1 Kontrola totožnosti

Totožnost člověka je tvořena jednak osobními údaji a dále určitými tělesnými znaky, které jsou každému dány do „vínku“. Většina těchto údajů i znaků není stálá a časem se mění (změny příjmení, adresy trvalého bydliště nebo postupná změna podoby). V podstatě jedinými neměnnými údaji zůstávají datum a místo narození. V běžném životě není prokazování totožnosti žádnou výjimkou (návštěva banky, pošty, ale i třeba různé registrace na internetových portálech apod.). Někdy postačí sdělit jen svoje jméno a příjmení a v jiných situacích jsou po občanovi požadovány i další údaje, jakými jsou datum narození, adresa bydliště nebo třeba rodinný stav.

Identifikace osob je jednou z velice častých činností, kterou jsou bezpečnostní služby oprávněny zjišťovat, a není výjimkou, že se tato jejich činnost občanů přímo dotýká. V těchto

⁸ Mates, P. a kol. *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha : Linde, 2009, ISBN 978-80-7201-743-0, s. 10

případech platí zásada, že od občana musí být požadováno jen tolik údajů, kolik je nezbytně nutno k jednoznačnému prokázání jeho totožnosti⁹.

Oprávnění požadovat prokázání totožnosti

Vyzvat osobu, aby prokázala svoji totožnost, jsou za zákonem stanovených podmínek oprávněni příslušníci Policie ČR, Celní správy ČR, Vojenské policie, Vězeňské služby a justiční stráž i strážníci obecní policie. Tato výzva nemůže být provedena svévolně, ale naopak musí být odůvodněna. Oprávnění kontrolovat totožnost ovšem nemají všechny uvedené složky shodné a rozsah údajů, které mohou zjišťovat, se liší. U všech uvedených bezpečnostních služeb platí, že počet zjišťovaných údajů určuje podle závažnosti důvodu, pro který se zjištění provádí. U běžného přestupku se nezjišťuje takové množství údajů jako např. při podezření ze spáchání trestného činu.

Policie ČR

Podle zákona o Polici ČR se prokázáním totožnosti se rozumí prokázání jména, popřípadě jmen, příjmení, data narození a v případě potřeby také adresy místa trvalého pobytu, adresy místa pobytu nebo adresy bydliště v zahraničí, rodného čísla a státní příslušnosti. Další jiné údaje ke zjišťování totožnosti vyžadovány být nemohou (§ 63 odst. 1).

Celní správa ČR

Podle Celního zákona prokázání totožnosti znamená, prokázání jména a příjmení, data narození a bydliště osoby (§ 31 odst. 1, 2).

Obecní policie

Podle zákona o obecní policii se prokázáním totožnosti pro účely tohoto zákona rozumí zjištění jména, příjmení, data narození, rodného čísla a bydliště osoby (§ 12 odst. 2).

Vojenská policie

Podle zákona o Vojenské policii prokázání totožnosti znamená, prokázání jména a příjmení, data narození a trvalého, popř. přechodného pobytu a u vojáka též prokázání příslušnosti k vojenskému útvaru. (§ 12 odst. 2, písm. b).

⁹ Mates, P. a kol. *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha : Linde, 2009, ISBN 978-80-7201-743-0, s. 137

Vězeňská služba a justiční stráž

Podle zákona o Vězeňské službě je její příslušník při střežení objektů oprávněn zjišťovat totožnost osob, které vstupují do objektu nebo se v něm nacházejí, prohlížet jejich zavazadla i věci a prohlížet dopravní prostředky při vjezdu i výjezdu. (§ 13 odst. 1, 2).

Technické prostředky ke zjišťování totožnosti osob

Centrální registry

Na základě svých oprávnění mohou pověřené orgány ověřovat totožnost osob a vozidel prostřednictvím dotazu do celorepublikového systému správních evidencí. V případě ověřování totožnosti osob se jedná o:

Centrální registr osob (zkratka CRO - ČR)

Registr umožňuje zjistit údaje o občanech České republiky, cizincích s uděleným trvalým pobytem na území ČR, cizincích, kteří se v ČR zdržují déle než 90 dnů a cizincích s uděleným azylem. Databáze obsahuje údaje o vydaných občanských průkazech a cestovních pasech¹⁰.

Centrální registr vozidel (zkratka CRV- CZ)

Evidence umožňuje získat informace o motorových a přípojných vozidlech registrovaných v ČR a zpětně i informace o jejich provozovateli¹¹.

Evidence cizinců s trvalým nebo přechodným pobytem (zkratka C – TUDU)

Z této databáze lze získat informace o cizincích s trvalým nebo přechodným pobytem, údaje o průjezdu přes státní hranice ČR (letecká přeprava) a údaje o nežádoucích osobách¹².

Evidence držitelů zbraní a zbrojních průkazů a oprávnění (zkratka D - ZBRANĚ)

V registru lze získat i informace o legálně držených zbraních a naopak i o jejich držitelích podle evidenčního čísla zbraně.

Evidence podnikatelských subjektů (zkratka ARES)

Provozovatelem tohoto registru je Ministerstvo financí. Lze jím vyhledat informace o podnikatelských subjektech a protisměrně i informace o osobách, které v těchto subjektech působí a to i se zpětnou platností. Současně umožňuje přímé přepnutí do webových aplikací

¹⁰ Celní správa [online].10. 11. 2010 [cit. 2010-11-10].

Dostupné z: < <http://intranet8.cs.mfcr.cz/edos/users/uInfsrcList.aspx> >

¹¹ Celní správa [online].10. 11. 2010 [cit. 2010-11-10].

Dostupné z: < <http://intranet8.cs.mfcr.cz/edos/users/uInfsrcList.aspx> >

¹² Celní správa [online].10. 11. 2010 [cit. 2010-11-10].

Dostupné z: < <http://intranet8.cs.mfcr.cz/edos/users/uInfsrcList.aspx> >

orgánů veřejné správy, které příslušné informační systémy provozují (obchodní rejstřík, rejstříky ekonomických subjektů a živnostenského podnikání apod.).¹³

Ověřování identifikačních údajů lze provádět buď přímo na místě ze služebního vozidla vybaveného počítačem a připojením na Internet nebo telefonicky prostřednictvím příslušných operačních center (např. Policie ČR nebo Celní správy ČR), která mají oprávnění zjišťovat údaje z příslušných správních evidencí.

Nelze-li totožnost předvedené osoby zjistit na základě sdělených údajů ani v dostupných evidencích, je pověřený orgán oprávněn získat informace potřebné k individuální identifikaci osob dalšími metodami. Mezi takové postupy patří:

Měření těla a zjišťování tělesných znaků

Při aplikaci této identifikační metody musí být úkony směřující k měření těla a ke zjišťování tělesných znaků (např. tetování, jizvy po operacích) prováděny osobou stejného pohlaví, případně odborně způsobilým zdravotnickým pracovníkem¹⁴. Tato povinnost souvisí s ústavním právem na zachování lidské důstojnosti¹⁵.

Odebírání biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení

Tato metoda patří do odvětví kriminalistické biologie. Identifikace osoby je prováděna na základě vyhodnocení odebraných vzorků krve a dalšího biologického materiálu (vlasy, nehty nebo sliny)¹⁶. Odběry může provádět pouze příslušně vyškolený zdravotnický pracovník. Vždy je však třeba respektovat požadavek nutné nezbytnosti a omezit jejich rozsah na míru, která je pro naplnění daného účelu, jímž je zjištění totožnosti, nezbytná¹⁷.

¹³ Ministerstvo financí [online]. 13. 11. 2010 [cit. 2010-11-13].

Dostupné z: <http://www.info.mfcr.cz/ares/ares_es.html.cz>

¹⁴ Mates, P. a kol. *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0, s. 140

¹⁵ Mates, P. a kol. *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0, s. 212

¹⁶ ¹⁶ Hejda, J. a kol., *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Oeconomica, 2006. ISBN 978-80-245-1163-4, s. 48

¹⁷ Mates, P. a kol. *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0, s. 140

Snímání daktyloskopických otisků

Jedná se o tradiční, vědecky podloženou metodu identifikace jedince, která je založena na faktu, že žádní dva jedinci na světě nemají shodné obrazce papilárních linií (čar). Tyto obrazce zůstávají po celý život neměnné a jsou relativně neodstranitelné¹⁸.

Chci však poznamenat, že tyto kriminalistické metody se v praxi využívají spíše pro účely budoucí identifikace osob, které jsou podezřelé nebo obviněné ze spáchání trestného činu a občané se s nimi v běžném životě nesetkají.

Elektronické snímání daktyloskopických otisků

Naopak tato procedura může potkat a lze i říct, že dříve nebo později potká většinu občanů české republiky. Každý občan ji musí podstoupit při podání žádosti o vystavení cestovního pasu s biometrickými údaji. Cestovní doklady, které obsahují biometrické údaje (obličej osoby, podpis a otisky prstů) a které mají platnost delší než jeden rok, jsou povinny vydávat všechny členské státy Evropské unie (dále EU) od 1. 3. 2008. Tyto biometrické charakteristiky¹⁹ zajišťují spolehlivé ověření autenticity cestovního pasu a ztotožnění identity jeho držitele. Při podání žádosti o pas již občané nepředkládají fotografii, ta je pořízena na místě v rámci vyřizování žádosti.

Obrázek č. 1: Systém ke snímání biometrických údajů.

zdroj: www.idnes.cz

¹⁸ Hejda, J. a kol., *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha : Oeconomica, 2006. ISBN 978-80-245-1163-4, s. 39

¹⁹ Ministerstvo vnitra [online].13. 11. 2010 [cit. 2010-11-13].

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/cestovni-doklady-s-biometrickymi-prvky-cdbp.aspx> >

Identifikace pravosti dokladů

Kontrola pravosti osobních a jiných dokladů se řadí k činnosti, kterou je v rámci plnění svých kompetencí pověřena především Policie ČR. Pravost dokladů je ověřována jak při běžné kontrolní činnosti (dopravně bezpečnostní akce, administrativní úkony), tak při akcích zaměřených na pátrání po celostátně hledaných osobách nebo kontrole oprávněnosti pobytu cizinců na našem území.

V souvislosti s pobytem cizinců na našem území úzce souvisí i problematika jejich zaměstnanosti. Zákonné pověření ke kontrole zaměstnávání cizinců na území České republiky má Celní správa ČR²⁰. Kontrolu provádějí celní úřady ve své územní působnosti a zjištěná porušení předávají místně příslušným úřadům práce jako podnět k zahájení správního řízení za účelem uložení sankce. Při výkonu této kompetence jsou celníci oprávněni také prověřovat povolení k pobytu každého z kontrolovaných cizinců. Při práci v terénu pomáhá policistům a při společných akcích i celníkům odhalovat padělané doklady nová technika, tzv. Schengenbus. Jde o vozidla, které je vybaveno kvalitní technikou na odhalování padělků. Policisté a celníci jsou díky těmto přístrojům schopni během několika okamžiků určit, zda se jedná o padělaný nebo pozměněný doklad či písemnost a určit rozsah padělání²¹.

Obrázek č. 2: Přístrojové vybavení vozidla tzv. Schengenbus

Zdroj: www.policie.cz

²⁰ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

²¹ Policie ČR [online]. 13. 11. 2010 [cit. 2010-11-13].

Dostupné z: [http:// <http://www.policie.cz/fotogalerie/schengenbus-na-idetu.aspx >](http://www.policie.cz/fotogalerie/schengenbus-na-idetu.aspx)

Celní správa se primárně nesoustřeďuje pouze na pravost dokladů kontrolovaných osob. V její kompetenci jako správce daně jsou i kontroly zaměřené na správnost značení lihových a tabákových výrobků a s tím související ověřování pravosti kontrolních pásek na výrobcích z lihu, tabákových nálepek. To samé platí a to už z podstaty působnosti celní správy o kontrolách pravosti celních závěr a nově i dálničních kuponů. Podezřelé vzorky jsou zasílány k analýze do Celně technické laboratoře. Tato regionálně zřízená pracoviště jsou poté schopna vypracovat ke každému takovému vzorku odborný posudek.

Práva a povinnosti občana

Osoba je výzvě oprávněného orgánu k prokázání totožnosti povinna vyhovět (§ 63 zákona o Policii ČR, § 31 Celního zákona, §12 zákona o obecní policii, § 13 zákona o Vojenské policii). Navíc je pro každého stanovena povinnost uposlechnout výzvy, pokynu anebo vyhovět žádosti bez zbytečného odkladu a bezplatně (§ 114 zákona o Policii ČR).

O tom jak a čím vlastně v praxi prokázat svoji totožnost panuje mezi občany řada nejasností. Žádná zákonná úprava konkrétně nestanoví, jakým způsobem má být prokázání totožnosti provedeno. K prokázání totožnosti je vždy nutné předložit doklad, který obsahuje jméno a příjmení, místo bydliště a datum narození. Nejvhodnější jsou doklady, které obsahují požadované osobní údaje a mají fotografii držitele. V první řadě se jedná o občanský průkaz. Ten je podle zákona o občanských průkazech²² povinen mít občan, který dosáhl věku 15 let a má trvalý pobyt na území České republiky. Povinnost mít občanský průkaz ovšem neznamena mít občanský průkaz stále u sebe. Prokazovat totožnost je občan oprávněn i cestovní pasem²³. Dále je možné k ověření totožnosti předložit řidičský průkaz²⁴.

V případě podezření na prokazování se padělaným dokladem, používání jiných takových dokladů nebo cenin je občan povinen na žádost oprávněného orgánu takovou věc vydat (§ 78 trestního řádu). V případě, že by to odmítl, může mu být věc odňata (§ 79 trestního řádu).

Sankce

V tomto případě se podle zákona o přestupcích dopustí jeho porušení ten, kdo „neuposlechne výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci“ (§ 47 odst. 1, písm. a). Za tento přestupek lze uložit pokutu do 5000 Kč.

²² zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů

²³ zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ Mates, P. a kol. *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-80-7201-743-0, s. 137, 138

Proti blokové pokutě, která již byla zaplacená, není možnost opravného prostředku. Proti příkazu na zaplacení pokuty lze do 15 dnů od jeho doručení podat odpor k orgánu, který o sankci rozhodl.

Za padělání veřejné listiny nebo prokazování se takovou listinou jako pravou se občan dopouští trestného činu a podle § 348 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Za takové jednání mu může být uložen trest odnětí svobody až na tři léta nebo zákaz činnosti.

Proti rozsudku nebo trestnímu příkazu²⁵, který nenabyl právní moci, je možné podat ve lhůtě osmi dnů od doručení u orgánu, který rozhodl odvolání, resp. odpor²⁶.

2.1.2 Bezpečnostní prohlídka

V dnešní době, kdy se otevírají hranice mezi jednotlivými státy, a vycestování do zahraničí se stalo přirozenou součástí života, se s tímto typem kontrol mohou setkat občané poměrně často. Jejím hlavním posláním je především celkové zvýšení bezpečnosti určitých významných míst a osob, které se na nich nacházejí, a dále ochrana příslušníků bezpečnostních služeb, kteří jsou oprávněni provádět určité úkony nebo zákroky. Po událostech 11. září 2003 se na všech mezinárodních i vnitrostátních letištích začaly zpřísnovat kontroly při odbavování osob a jejich zavazadel. V dnešní době je prakticky nemožné vstoupit do tranzitního prostoru letiště bez toho, aby dotyčná osoba a její zavazadla neprošly bezpečnostní prohlídkou. Dalším místem, kde je nastaven obdobný režim, jsou důležité státní úřady a instituce (ministerstva, soudy nebo státní zastupitelství). V této kapitole bych chtěl blíže osvětlit, kdo je oprávněn bezpečnostní prohlídku provádět, jaký je její průběh a jaké technické prostředky jsou při ní používány.

Oprávnění provádět bezpečnostní prohlídku

Vyzvat osobu k provedení bezpečnostní prohlídky jsou za zákonem stanovených podmínek oprávněni příslušníci Policie ČR, Celní správy ČR, Vojenské policie, Vězeňské služby a justiční stráž i strážníci obecní policie.

²⁵ § 314e zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ § 314g zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Na velkých mezinárodních letištích je běžné, že bezpečnostní prohlídku osob, které nevezou žádné zboží k proclení, nebo procházejí do tranzitního prostoru koridorem pro občany EU, provádějí zaměstnanci letiště.

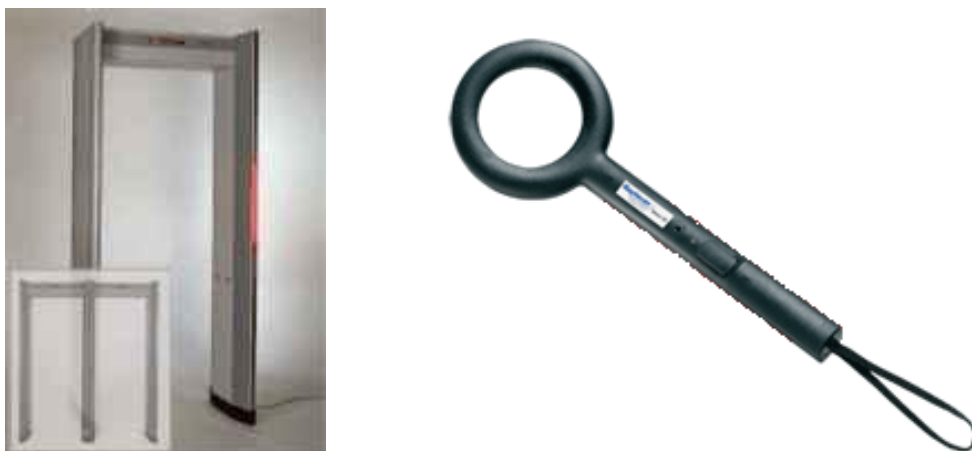
Technické prostředky k provádění bezpečnostní prohlídky osob

Ať už se jedná o bezpečnostní prohlídky na letištích nebo státních institucích, jsou ke kontrole osob nejčastěji využívány technické prostředky na principu průchozí detekce kovů. Samotná prohlídka by měla být vícestupňová. V prvním stupni občané prochází detekčními rámy, u kterých je možné nastavit citlivost tak, aby kontrola byla dostatečně efektivní a zároveň byl omezen počet falešných poplachů na co nejnižší úroveň. V případě pozitivní detekce průchozím detekčním rámem je provedeno ve druhém stupni dohledání zdroje signalizace ručními detektory. Kontrola se provádí skenováním po povrchu celého těla z těsné vzdálenosti. Pokud zdroj signalizace není nalezen, může pracovník bezpečnostní služby přistoupit k osobní prohlídce anebo, je-li takovým zařízením pracoviště vybaveno, může být přistoupeno k bezkontaktní kontrole rentgenem pro osobní prohlídku osob. Tyto rentgeny osobu prozařují velice nízkou dávkou ozáření. Stejnou dávku obdrží cestující od slunce za dvě hodiny letu ve výšce kolem 10 km²⁷. Na mezinárodních letištích, která se nacházejí na území České republiky, se osobní prohlídky rentgenem neprovádějí. To neplatí v případě, že je v tranzitním prostoru letiště nebo při pokusu o vstup na území České republiky zadržena osoba, která je podezřelá z pašování omamných a psychotropních látek (OPL). Taková osoba je následně podrobena rentgenové (RTG) prohlídce. V poslední době i v těchto případech od RTG prohlídky z důvodu její špatné prokazatelnosti ustupuje a je nahrazována CT vyšetřením na počítačovém tomografu ve smluvním lékařském zařízení. Toto vyšetření je zcela průkazné.

²⁷ Ministerstvo vnitra ČR [online].14. 11. 2010 [cit. 2010-11-14].

Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2002/02_03/turecek.html#11

Obr. č. 3: Průchozí detekční rám a ruční detektor

Zdroj: www.eurosat.cz

V rámci osobní bezpečnostní prohlídky se zároveň provádí i bezpečnostní kontrola příručních zavazadel. Pro zkoumání jejich obsahů se používají rentgeny s ručním vkládáním nebo pásové rentgeny. I tato prohlídka je vícestupňová, a pokud obsluha přístroje zjistí na monitoru podezřelý předmět, přistupuje se k fyzické kontrole zavazadla.

Práva a povinnosti občana

Občan má povinnost se osobní bezpečnostní prohlídce podrobit. Pokud dojde během bezpečnostní prohlídky k situaci, že je nutné provedení osobní prohlídky těla, musí tuto prohlídku provádět osoba stejného pohlaví. To neplatí, pokud se jedná o nutný a okamžitý zákrok při hledání zbraně. Tento služební úkon je spojen se zásahem do práv nebo svobod osoby, a proto ji musí oprávněný orgán poučit o právních důvodech tohoto služebního úkonu a jejích právech. Pokud to nelze provést okamžitě, poučení musí být provedeno dodatečně, jakmile to situace dovolí²⁸.

Na tomto místě si občan může klást otázku, jaká mají v oblasti bezpečnostních prohlídek oprávnění pracovníci civilních bezpečnostních agentur a ostrah objektů (dále pracovníci ostrahy)? Poměrně často se občan může dostat do situace, kdy po něm prohlídku osobního zavazadla a v některých případech (např. při podezření z krádeže) dokonce prohlídku osobních svršků požadují pracovníci ostrahy s odkazem, že podle interních předpisů např. hypermarketu je občan povinen se prohlídce podrobit.

²⁸ § 24 zákona č. 13/1993 Sb., Celní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Na prohlídku osobních věcí samozřejmě nemají pracovníci ostrahy právo. Pokud občan obsah zavazadla neukáže dobrovolně, nemohou se prohlídky jeho obsahu domáhat, ani dotyčného zadržet. To neplatí, pokud by byl přistižen při spáchání trestného činu²⁹. V takovém případě mohou pracovníci ostrahy osobu zadržet. Prohlídku osobních věcí však může provést pouze Policie ČR. Zadržení osoby pracovníky ostrahy může být v ostatních případech kvalifikováno jako trestný čin omezování osobní svobody.

Sankce

V tomto případě se podle zákona o přestupcích dopustí jeho porušení ten, kdo „neuposlechne výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoc“ (§ 47 odst. 1, písm. a). Za tento přestupek lze uložit pokutu do 5000 Kč.

Proti blokové pokutě, která již byla zaplacená, není možnost opravného prostředku. Proti příkazu na zaplacení pokuty lze do 15 dnů od jeho doručení podat odpor k orgánu, který o sankci rozhodl.

Celníci jsou oprávněni ukládat sankce v případě zjištění přestupku podle § 293 písm. i Celního zákona, neboť ten, kdo „neuposlechne výzvy celního orgánu nebo celníka nebo jinak jim brání při výkonu jejich činnosti“ může mu být za tento přestupek ve správním řízení uděleno napomenutí, pokuta do 50 000 Kč (§ 295 odst. 1, 2). V blokovém řízení lze uložit pokutu do 5000 Kč (§ 295 odst. 3).

Proti blokové pokutě, která již byla zaplacená, není možnost opravného prostředku. Proti rozhodnutí ve správním řízení lze ve lhůtě 15 dní ode dne jeho doručení podat odvolání k nadřízenému orgánu, prostřednictvím toho orgánu, který rozhodl. Včas podané odvolání má odkladný účinek.

2.1.3 Kontrola osob na přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky v těle

Návykové látky

Látky, které jsou považovány za návykové, vymezuje § 130, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále trestní zákoník). Jedná se o alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

²⁹ § 76 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Alkoholické nápoje

Při definování alkoholických nápojů se trestní řád odvolává na zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů. V paragrafu 1, odst. 21 se uvádí: „*alkoholickými nápoji podle tohoto zákona jsou lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahují více než 0,75 objemového procenta alkoholu*“.

Omamné a psychotropní látky

Za omamné a psychotropní látky (OPL) jsou podle našich zákonů považovány ty látky, u kterých vzniká nebezpečí chorobného návyku nebo psychických změn nebezpečných pro společnost nebo pro toho, kdo je opakovaně bez odborného dohledu užívá.

Na tyto látky se vytváří návyk, tedy látky se stávají součástí metabolismu běžných pochodů v těle a s postupujícím návykem se stávají pro tělo nepostradatelné. Vzniká psychická nebo fyzická závislost, nebo obojí. Ve většině případů nastává tolerance, tělo už původní účinné látky neuspokojuje a je nutno je zvyšovat³⁰.

Oprávnění pověřených orgánů

Policie ČR

Od ledna 2010 se kontrola dodržování zákazu požívání alkoholických nápojů a v případě podezření i jiných návykových látek řidiči vozidel stala součástí tzv. základní kontroly prováděné v rámci dohledu na silniční provoz. Provedení dechové zkoušky tedy již není vázané na podezření či důvodnou domněnku, že je řidič pod vlivem alkoholu.

Řidiči jsou povinni podrobit se na výzvu policisty vyšetření za účelem zjištění, zda nejsou ovlivněni alkoholem (§ 5 odst. 1 písm. f) zákona o provozu na pozemních komunikacích.

Při podezření na ovlivnění alkoholem nebo jinou návykovou látkou jsou policisté oprávněni vyžadovat provedení orientačního vyšetření také pomocí odběru slin anebo potu. Ke zjištění alkoholu nebo jiné návykové látky jsou dále oprávněni vyžadovat odborné lékařské vyšetření včetně odběru biologického materiálu (odběrem biologického materiálu je zejména odběr vzorku žilní krve, moči, slin, vlasů nebo stěru z kůže či sliznic). Těmto úkonům je osoba povinna se podrobit, není-li to spojeno s nebezpečím pro její zdraví (§ 67 zákona o Policii ČR).

³⁰ Kubánek, V. *Omamné a psychotropní látky, prekursori*, Praha : Generální ředitelství cel, 2005, s. 3

Odběr biologického vzorku, který je spojen se zásahem do tělesné integrity, provádí na žádost policisty pouze odborně způsobilý zdravotnický pracovník (§112 zákona o Policii ČR).

Obecní policie

Orientační dechovou zkoušku ke zjištění přítomnosti alkoholu v krvi může provést také městský nebo obecní strážník, který může dále vyzvat řidiče k lékařskému vyšetření, včetně odběru biologického materiálu. Strážník obecní policie je oprávněn provádět tyto úkony jen v rámci územní působnosti obce³¹.

Vojenská policie

Příslušníci vojenské policie jsou oprávněni provádět orientační dechovou zkoušku pouze v souvislosti s jednáním vojáků, které má znaky přestupku podle zákona o přestupcích. Dále je oprávněn požadovat lékařské vyšetření včetně odběru krve a moče ke zjištění alkoholu nebo jiné návykové látky (§ 42).

Technické prostředky ke zjišťování přítomnosti návykových látek v těle

Řidič, který je vyzván k dechové zkoušce v České republice, se může setkat s několika analyzátory alkoholu v dechu, které používají policisté nebo strážníci. Nejznámější, ale dnes již málo používané jsou detekční trubičky. Při zbarvení obsahu trubičky do zelena se zjistí, že koncentrace alkoholu v krvi není ještě nulová. Tyto trubičky byly kdysi používány Policií České republiky. V současnosti jsou používány jen velice výjimečně, např. menší obvodní oddělení v případě, kdy jsou jejich moderní přístroje na servisní kalibraci. U obecní policie se používají rovněž jen v ojedinělých případech a jsou nahrazovány modernějšími přístroji.

Jedním z přístrojů, který v současné době policisté i strážníci nejčastěji používají při měření přítomnosti alkoholu v těle je Alcotest Dräger 7410 Plus com. Jedná se o digitální přístroj s vysokou přesností měření díky elektrochemickému senzoru. Rozsah měření 0,00 až 3,00 promile při toleranci $\pm 0,05$ promile. Doba dechové zkoušky je 4 – 12 sekund³².

³¹ Ministerstvo vnitra [online].2. 9. 2010 [cit. 2010-09-02]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/projekty-za-schengen-bez-hranicnich-kontrol-pravomoci-policistu-a-celniku.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> >

³² Jisko [online].16. 11. 2010 [cit. 2010-11-16].

Dostupné z: <<http://jikso.cz/shop/alcotest-drager/alcotest/alcotest-drager-7410-plus-com>>

Obrázek č. 4: Alcotest Dräger 7410 Plus com

Zdroj: jisko.cz

Od roku 2010 je tento přístroj postupně doplňován novým modelem Alcotest 7510, který lze propojit i s tiskárnou. Přístroje jsou schváleny Českým metrologickým ústavem a v intervalu každých 6 měsíců procházejí kalibrací. Při každém použití jakéhokoliv přístroje je policista i strážník povinen dát každému řidiči z hygienických důvodů nový náustek, který si řidič rozbaluje sám, aby si byl jistý, že již nebyl použitý. Řidič, který absolvuje dechovou zkoušku, nemá žádnou možnost tyto přístroje oklamat, např. zadržováním dechu apod. Jediná možnost pro řidiče je řídit se zákony a v době provádění dechové zkoušky nemít žádný alkohol v krvi.

Výše uvedeným způsobem je věc řešena z pohledu policejních předpisů. V případě „*spočívá-li orientační vyšetření zjišťující obsah alkoholu v dechové zkoušce provedeným analyzátořem alkoholu v dechu, splňujícím podmínky stanovené zvláštním právním předpisem, odborné lékařské vyšetření se neprovede*“³³. Ovšem v praktické aplikaci ustanovení tohoto paragrafu vždy stoprocentně nefunguje. Některé soudy uznávají pouze krevní zkoušku, a proto v případě pozitivní dechové zkoušky je řidič zpravidla vyzván ke krevní zkoušce, která je provedena v lékařském zařízení, se kterým jsou odběry dohodnuty. Ke krevní zkoušce je řidič vyzván i v případě, kdy dechovou zkoušku odmítá, popř. se dechová zkouška nezdaří provést (a to i opakovaně). Navíc policista podle zákona o Polici

³³ § 16 odst. 2, zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů

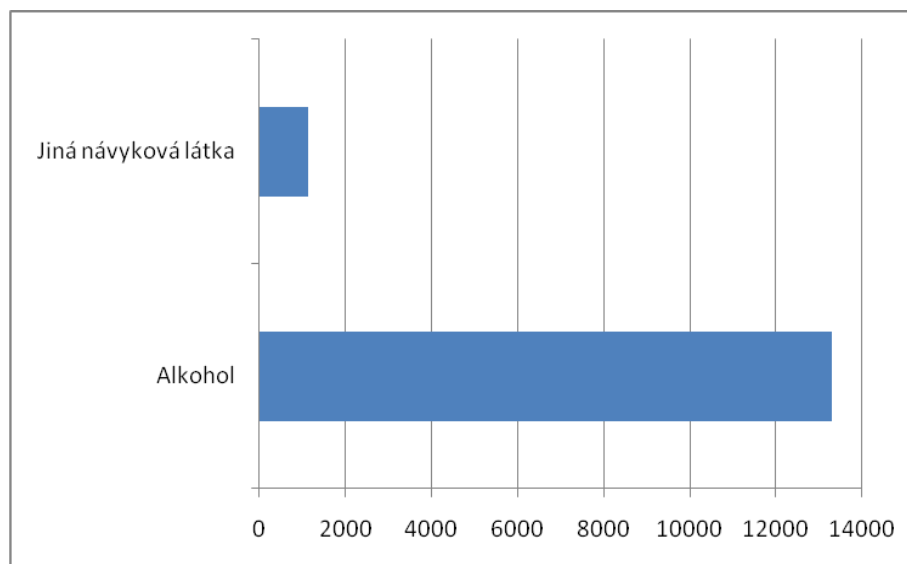
České republiky „musí nechat provést odběr krve, požádá-li o to osoba podezřelá z přestupku“³⁴.

Řízení pod vlivem jiných návykových látek (JNL) není zdaleka tak diskutovaným tématem jako řízení pod vlivem alkoholu. Je tomu tak zejména proto, že počet testovaných a usvědčených řidičů není tak vysoký jako v případě alkoholu. To je zapříčiněno zejména mnohonásobně dražšími technologiemi než v případě testování na přítomnost alkoholu.

Další rozdíl mezi řízením pod vlivem alkoholu a pod vlivem JNL spočívá v tom, že u JNL není možné na základě testu na rozdíl od alkoholu jednoznačně určit míru ovlivnění. U alkoholu je možné pomocí krevní nebo dechové zkoušky zjistit přesnou hladinu a na základě toho řidiče potrestat.

Podle informací poskytnutých Preventivně informačním odborem Policejního prezidia ČR odhalila v roce 2009 Policie ČR při dohledu na bezpečnost a plynulost silničního provozu celkem 13298 řidičů pod vlivem alkoholu. Oproti tomu bylo za stejné období odhaleno 1145 řidičů pod vlivem JNL.

Graf č. 1: Počet odhalených řidičů pod vlivem alkoholu a JNL za rok 2009.

Zdroj: Preventivně informační odbor Policejního prezidia ČR

Od roku 2007 pracují policisté a strážníci s novými detekčními soupravami Drugwipe na zjišťování ovlivnění návykovými látkami u řidičů, které jsou velice rychlým pomocníkem

³⁴ § 67 odst. 4, zákona č. 274/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

při zjišťování přestupku. Detekce je provedena stěrem slin, potu z pokožky a povrchu předmětů. Výsledek je průkazný ve velice krátkém čase od 5 do 10 minut a je jednoznačný. Test určený pro orientační kontrolu přítomnosti drogy a její latentní stopy, lze získat ze slin. Jeho použitelnost je určena pro drogu cannabis, amfetamin, metamfetamin, extáze, kokain a opiáty³⁵.

Obrázek č. 5: Detekční sada Drugwipe

Zdroj: www.alkoholtester.cz

Zkouška na přítomnost jiných omamných látek v těle je vždy pouze orientační. V případě, že je výsledek orientačního vyšetření pozitivní nebo v případě, že z chování a vystupování kontrolované osoby jednoznačně vyplývá podezření na ovlivnění návykovou látkou a požití alkoholu bylo dechovou zkouškou vyloučeno, policista vždy vyzve řidiče k odbornému lékařskému vyšetření zjišťujícím obsah jiné návykové látky než alkoholu³⁶.

³⁵ Policie ČR [online]. 2. 9. 2010 [cit. 2010-09-02].

Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/omamne-latky-velke-nebezpeci.aspx>>

³⁶ Čl. 62, odst. 5, Závazného pokynu policejního prezidenta ze dne 4. prosince 2009, kterým se upravuje postup na úseku bezpečnosti a plynulosti silničního provozu

Práva a povinnosti občana

Práva a povinnosti řidiče dopravního prostředku vymezuje silniční zákon v § 5 odst. 2. Zákonná úprava je z důvodu ochrany zdraví řidiče a dalších účastníků silničního provozu postavena tak, že povinnosti podstatně převažují nad jeho právy.

Řidič nesmí

- požití alkoholický nápoj nebo užití návykovou látku během jízdy,
- řídit vozidlo nebo jet na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo užití návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití návykové látky, kdy by mohl být ještě pod jejich vlivem,
- řídit vozidlo nebo jet na zvířeti, jestliže je jeho schopnost k řízení vozidla nebo jízdě na zvířeti snížena v důsledku jeho zdravotního stavu,
- předat řízení vozidla nebo svěřit zvíře osobě, která nesplňuje podmínky podle § 3 odst. 2 a 3 nebo která je pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky nebo jejíž schopnost k řízení vozidla nebo jízdě na zvířeti je snížena v důsledku jejího zdravotního stavu.

Každému řidiči vzniká povinnost, podrobit se na výzvu policisty Polici ČR a strážníka obecní policie vyšetření, zda není ovlivněn alkoholem nebo jinou návykovou látkou. V případě, kdy se řidič odmítne podrobit vyšetření, hledí se na něho, jako by byl pod vlivem alkoholu³⁷.

Sankce

Řidič může dechovou i krevní zkoušku odmítnout. Pokud však odmítne, bude se na něho automaticky hledět, jako kdyby řídil pod vlivem. Odmítnutí je řešeno pouze přestupkově (nikoliv jako trestný čin). V tomto případě se jedná o „Odmítnutí řidiče podrobit se na výzvu vyšetření, zda při řízení vozidla nebo jízdě na zvířeti nebyl ovlivněn alkoholem nebo jinou návykovou látkou, ačkoliv takové vyšetření není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví“ (§ 22 odst. 1, písm. d zákona o přestupcích).

Za to může být ve správním řízení uděleno 7 trestných bodů, pokuta ve výši 25 000 - 50 000 Kč a zákaz řízení na dobu jednoho roku do dvou let.

Proti rozhodnutí lze ve lhůtě 15 dní ode dne jeho doručení podat odvolání k nadřízenému orgánu, prostřednictvím toho orgánu, který rozhodl. Včas podané odvolání má odkladný účinek.

³⁷ § 16 odst. 5 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 225/2006 Sb.

Množství do 0,3 promile

Ačkoliv je v současné době na různých webových stránkách možno nalézt články zpochybňující takto nízkou hladinu a příspěvky v různých diskusních fórech, které tvrdí že do 0,2 promile policie většinou nic neřeší, zákon o přestupcích mluví jasně. I při takto malém množství se dle zákona jedná o přestupek a rozhodně nelze doporučit usednout za volant! V tomto případě se většinou jedná o „řízení vozidla bezprostředně po požití alkoholu nebo v takové době po požití alkoholu, po kterou je řidič ještě pod jeho vlivem, při zjištěném obsahu alkoholu v těle řidiče ve výši menší nebo rovné 0,3 ‰“ (§ 22 odst. 1, písm. b zákona o přestupcích).

Za to mohou být ve správním řízení uděleny 3 trestné body, pokuta ve výši 10 000 – 20 000 Kč a zákaz řízení na dobu šesti měsíců do jednoho roku.

Proti rozhodnutí lze ve lhůtě 15 dní ode dne jeho doručení podat odvolání k nadřízenému orgánu, prostřednictvím toho orgánu, který rozhodl. Včas podané odvolání má odkladný účinek.

Množství od 0,3 do 1,0 promile

Jedná se již o poměrně vysokou hladinu alkoholu, při níž by řidič neměl v žádném případě usednout za volant. V tomto případě se dle zákona o přestupcích jedná o přestupek kvalifikovaný jako „řízení vozidla bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky, po kterou je řidič ještě pod jejich vlivem“ (§ 22 odst. 1, písm. B zákona o přestupcích).

Za to může být ve správním řízení uděleno 6 trestných bodů, pokuta ve výši 10 000 - 20 000 Kč a zákaz řízení na dobu jednoho roku do dvou let.

Proti rozhodnutí lze ve lhůtě 15 dní ode dne jeho doručení podat odvolání k nadřízenému orgánu, prostřednictvím toho orgánu, který rozhodl. Včas podané odvolání má odkladný účinek.

Množství 1 a více promile

V tomto případě se dle zákona o přestupcích jedná o přestupek kvalifikovaný jako „řízení vozidla ve stavu vylučujícím způsobilost, který si řidič přivodil požitím alkoholu nebo užitím jiné návykové látky“ (§ 22 odst. 1, písm. c zákona o přestupcích).

Za to může být ve správním řízení uděleno 7 trestných bodů, pokuta ve výši 25 000 – 50 000 Kč a zákaz řízení na dobu jednoho roku až dvou let. Zjištění tak vysoké hladiny

alkoholu může být za určitých okolností kvalifikováno jako trestní čin „*ohrožení pod vlivem návykové látky*“ (§ 274 trestního zákoníku) a řidiči může hrozit trestní stíhání.

Za takové jednání může být uložen trest odnětí svobody na dobu až tří let, peněžitý trest (2.000,- Kč až 36,5 mil. Kč) nebo trest zákazu řízení motorových vozidel (na 1 rok až 10 let).

Proti rozsudku nebo trestnímu příkazu, který nenabyl právní moci, je možné podat ve lhůtě osmi dnů od doručení u orgánu, který rozhodl odvolání, resp. odpor.

Tabulka č. 1: Porovnání národně bezpečnostních pravidel ve státech sousedících s českou republikou

Stát	Povolený obsah alkoholu v krvi (v ‰)	Postup policie
Německo	0,05 (0,0*)	Policie může vyžadovat dechovou zkoušku na alkohol, pokud má podezření na alkohol v krvi řidiče. Řidič může dechovou zkoušku odmítnout, ale pak je povinen podstoupit krevní test na přítomnost alkoholu v krvi.
Polsko	0,02	Policie smí provádět dechové testy. Tyto testy jsou povinné pro řidiče, kteří se dopustili vážného dopravního přestupku nebo po dopravní nehodě.
Rakousko	0,049 (0,01**)	Ten, kdo řídí vozidlo nebo se připravuje řídit, je povinen podstoupit dechovou zkoušku, pokud je podezřelý z řízení pod vlivem alkoholu. Je-li výsledek zkoušky pozitivní, je podezření dále prošetřeno policejním lékařem. Krevní zkouška se provádí vždy, byl-li někdo při nehodě vážně zraněn či usmrcen u řidiče nebo také chodce, jenž je v podezření, že nehodu zavinil a byl pod vlivem alkoholu. Policie může opilému řidiči odebrat řidičský průkaz a klíčky od vozu, a tak mu zabránit, aby v jízdě pokračoval.
Slovensko	0,00	Motorista může být požádán, aby se podrobil dechové zkoušce, a na základě výsledku může být vyzván k odevzdání krevního vzorku.

* platí pro řidiče do 21 let a ty, kteří vlastní řidičské oprávnění méně než 2 roky

** platí pro řidiče, kteří vlastní řidičské oprávnění méně než 2 roky

Zdroj: Ústřední automotoklub České republiky³⁸.

³⁸ ÚAMK [online], 5. 9. 2010 [cit. 2010-09-05].

Dostupné z: <http://www.uamk.cz/cs/index.php?option=com_turistika&Itemid=85&a=k&p=53

2.2 Kontroly zasahující do majetkových práv občanů

2.2.1 Kontrola dopravních prostředků

Prohlídka vnitřních prostor dopravních prostředků

Provádět prohlídku vnitřních prostor motorového vozidla jsou oprávněni příslušníci Policie ČR, Celní správy ČR a v rámci vymezení svých pravomocí i Vojenská policie. Oproti tomu, strážníci obecní policie provádět prohlídku motorového vozidla v tomto rozsahu oprávnění nejsou³⁹.

Oprávnění pověřených orgánů

Policie České republiky

Podle § 42 zákona o Policii ČR jsou policisté oprávněni kontrolovat vnitřní prostory motorových vozidel. Nicméně nemohou takovou prohlídku provést kdykoli, nýbrž pouze v případě pronásledování či pátrání po pachatelích některého ze zvláště závažných trestných činů nebo po věcech z nich pocházejících či s nimi souvisejících, a při pátrání po hledaných osobách, osobách nacházejících se na našem území neoprávněně, zbraních, střelivu, výbušninách, omamných látkách, existuje-li důvodné podezření, že se v dopravním prostředku nacházejí.

Pokud má policista takové důvodné podezření, může provést i prohlídku vnitřních prostor prostředků veřejné přepravy (nákladní automobil, autobus) a to včetně prohlídek osob, které se v takovém prostředku přepravují. V případě, že je provedení vnitřní prohlídky vozidla policistovi znemožňováno (např. pachatel trestného činu se zevnitř zajistí a odmírá vystoupit nebo řidič brání provedení prohlídky)⁴⁰, může vozidlo otevřít i za použití síly.

Celní správa České republiky

Na rozdíl od Policie ČR, která se při kontrole vozidel zaměřuje spíše na aspekty zvyšování všeobecné bezpečnosti a ochrany společnosti a jedinců ve smyslu jejího hesla „*Pomáhat a chránit*“, přístup celníků k této problematice je odlišný. Hlavním cílem Celní

³⁹ § 79, odst. 1 zákona 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ Mates, P. a kol., *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha : Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0, s. 93

správy ČR je ochrana ekonomických zájmů státu a ten je v praxi naplňován tzv. pátráním po zboží uniklém celnímu dohledu. Z tohoto důvodu jsou zákonná oprávnění při kontrole vozidel, které mají celníci vyšší než u Policie ČR. Ačkoli se jedná o stejný druh kontroly, k jejímu provedení postačuje pouhé podezření, že je v dopravních prostředcích, jejich nákladech nebo v zavazadlech osob nachází zboží, které bylo odňato celnímu dohledu⁴¹. Zaměření prohlídky je proto odlišné ať už celkovým přístupem k ní, tak i používanými technickými prostředky.

Vojenská policie

Vojenský policista je oprávněn stavět vozidlo jako policista a také je v případech daným zákonem oprávněn provádět prohlídku osob, zavazadel, věcí a dopravních prostředků. Na rozdíl od příslušníků Policie ČR a Celní správy ČR není oprávněn zastavovat vozidlo a provádět prohlídky namátkově⁴².

Obecní policie

Strážník obecní policie je oprávněn zastavit vozidlo, kromě případů krajní nouze, pouze před přechodem pro chodce, pokud to vyžaduje stav přecházejících osob resp. provoz na pozemní komunikaci (např. děti před školou), a pak v případě, kdy je řidič vozidla resp. přepravovaná osoba podezřelá ze spáchání přestupku proti bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích. Z výše uvedeného vyplývá, že strážník není oprávněn stavět vozidlo preventivně jako policista nebo celník a také není oprávněn provádět prohlídku vnitřních prostor vozidla⁴³.

Technické prostředky ke kontrole vozidel

Pro lepší pochopení přístupu jednotlivých bezpečnostních služeb ke kontrole dopravních prostředků použiji jednoduchou modelovou situaci, kdy na dálničním parkovišti bude provedena kontrola nákladního vozidla s nosností do 3,5 tuny příslušníky Policie ČR a Celní správy ČR. Na tomto příkladě objasním občanovi výše uvedené rozdíly v přístupu

⁴¹ § 37, zákona č. 13/1993 Sb., Celní zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁴² zákon č. 124/1992 Sb. ve znění zákona č. 41/2009 Sb. s úč. k 01. 01. 2010 o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ § 79, odst. 1, písm. c zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů

jednotlivých složek k totožnému druhu kontroly. Odlišnosti budou pro přehlednost zvýrazněny.

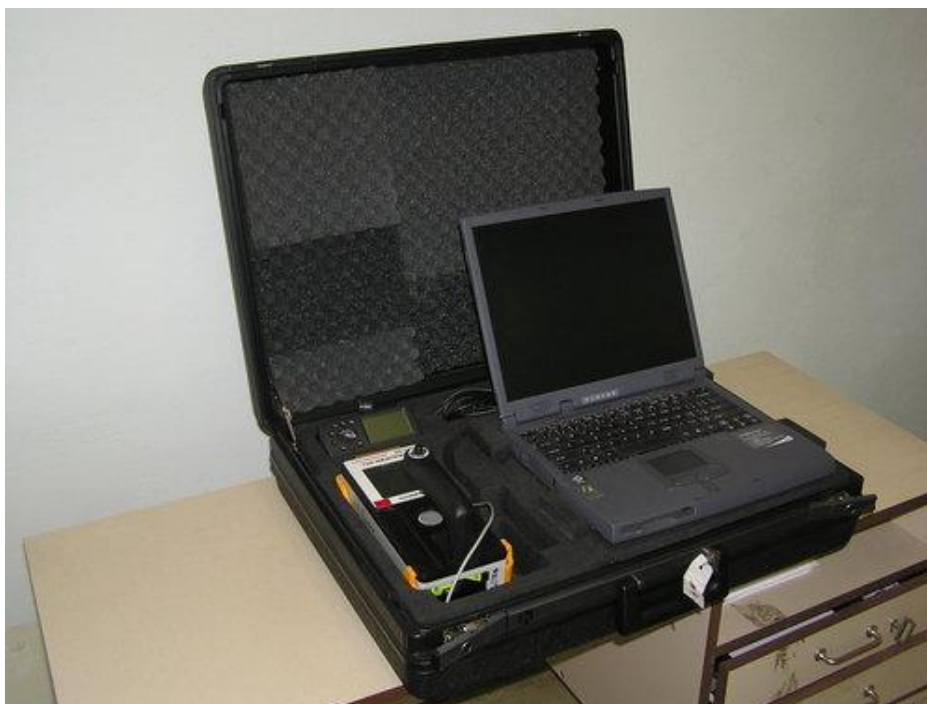
Postup Policie ČR

- kontrola dokladů – policista je od řidiče oprávněn požadovat, **řidičský průkaz**, občanský průkaz, osvědčení o registraci vozidla (kartička), doklady od nákladu (např. ADR – povolení přepravovat nebezpečný náklad), **doklad o zákonném pojištění vozidla a další doklady např. průkaz tělesně postiženého**. Zaměření je na platnost a pravost dokladů např. technickými prostředky vozidla „Schengenbus“.
- vnější kontrola vozidla – platnost a pravost dálniční známky a jejího dílu č. 2, **technický stav vozidla (osvětlení, pneumatiky, čelní sklo)**, kontrola tachografů (dodržování **rychlosti** a povinných přestávek) zařízením Tagra nebo Tachoscan.
- vnitřní kontrola vozidla – výjimečně, pouze za splnění výše uvedených zákonných podmínek.

Postup Celní správy ČR

- kontrola dokladů – celník je oprávněn od řidiče požadovat pouze občanský průkaz a osvědčení o registraci vozidla (kartička) a doklady od nákladu. Pokud už došlo k nesporné identifikaci kontrolované podle údajů v občanském průkazu, tak další doklady k identifikaci osoby a vozidla již vyžadovat nemůže.
- vnější kontrola vozidla - platnost a pravost dálniční známky a jejího dílu č. 2, kontrola tachografů (dodržování povinných přestávek) zařízením Tachoscan, **neporušenost vnějšího pláště nákladu a celní závěry (plomby), přítomnost skrytých dutin a schránek, které by mohly obsahovat zboží uniklé celnímu dohledu za využití teleskopických zrcadel, fibroskopů (tyčí) a endoskopů (kamera), měření zvýšené radiace pomocí mobilního detektoru gama záření GR 13.**

Obrázek č. 6: Detektor gama záření GR 135

Zdroj: Celní správa České republiky

- vnitřní kontrola vozidla – kontrola nákladu, kde jsou kompetence celníků velice široké. Kontroly mohou být např. zaměřeny na přepravu výrobků podléhajících spotřební dani (PHM, lihoviny, tabákové výrobky), odpadů, chráněných zvířat (dohoda CITES), ochranných známek, nebezpečných věcí (dohoda ADR) a OPL (drogy). V případech ověřování, zda náklad odpovídá předloženým dokladům, používají celní orgány sady pro odběr vzorků (např. PHM, líh, kontrolní pásky ke značení lihovin nebo tabákové nálepky). Vzorky jsou následně analyzovány v Celně technických laboratořích (CTL). Ty jsou dislokovány v Plzni, Brně, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Olomouci, Ostravě, Českých Budějovicích a Praze⁴⁴. CTL jsou certifikovány k jednotlivým případům vypracovávat odborné posudky, které jsou při zjištění nesouladu využity v následném správním nebo trestním řízení. Dalším technickým prostředkem, který využívají celníci ke kontrole dopravních prostředků, jsou mobilní rentgeny. V současné době jsou využívány pásové rentgeny na podvozcích nákladních automobilů Renault a nejnovějším

⁴⁴ Celní správa ČR [online]. 17. 11. 2010 [cit. 2010-11-17]. Dostupné z:
< <http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/nase-ukoly/Stranky/celne-technicke-laboratore.aspx> >

pomocníkem je velkokapacitní mobilní rentgen na podvozku n. a. Mercedes. Tato souprava umožňuje provedení kompletního skenování osobních, dodávkových i nejrozměrnějších nákladních dopravních prostředků na pozemních komunikacích v rámci celé ČR.

Obrázek č. 7: Mobilní velkokapacitní rentgen

Zdroj: Celní správa České republiky

Práva a povinnosti občana

Občan je povinen výzvu k zastavení vozidla uposlechnout a dále je jeho povinností kontrolu dopravního prostředku strpět. Neuposlechnutí výzvy oprávněného orgánu při výkonu jeho pravomoci je přestupkem podle § 47 odst. 1, písm. a) zákona o přestupcích. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že: *„každý je povinen uposlechnout výzvy oprávněného orgánu, který vykonává služební úkon“*. Jelikož v tomto případě dochází k poměrně intenzivnímu zásahu do práv občanů, je povinností konajícího příslušníka oprávněného orgánu důvod kontroly zdůvodnit a občany řádně poučit o jejich právech. Mají-li občané pocit, že byla porušena jejich práva anebo jim byla způsobena škoda, mají možnost si podat na postup pracovníků stížnost⁴⁵.

⁴⁵ Mates, P. a kol., *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha : Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0, s. 214

Sankce

V tomto případě se podle zákona o přestupcích dopustí jeho porušení ten, kdo „neuposlechne výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci“ (§ 47 odst. 1, písm. a). Za tento přestupek lze uložit pokutu do 5000 Kč.

Proti blokové pokutě, která již byla zaplacená, není možnost opravného prostředku. Proti příkazu na zaplacení pokuty lze do 15 dnů od jeho doručení podat odpor k orgánu, který o sankci rozhodl.

Celníci jsou oprávněni ukládat sankce v případě zjištění přestupku podle § 293 písm. i Celního zákona, neboť ten, kdo „neuposlechne výzvy celního orgánu nebo celníka nebo jinak jim brání při výkonu jejich činnosti“ může mu být za tento přestupek ve správním řízení uděleno napomenutí, pokuta do 50 000 Kč (§ 295 odst. 1, 2). V blokovém řízení lze uložit pokutu do 5000 Kč (§ 295 odst. 3).

Proti rozhodnutí ve správním řízení lze ve lhůtě 15 dní ode dne jeho doručení podat odvolání k nadřízenému orgánu, prostřednictvím toho orgánu, který rozhodl. Včas podané odvolání má odkladný účinek. Proti blokové pokutě, která již byla zaplacená, není možnost opravného prostředku.

2.2.2 Kontrola poštovních zásilek a cestovních zavazadel

K provedení bezpečnostních prohlídek zavazadel a zásilek na letišti se používají speciální technické prostředky. Jedná se o soustavu přístrojů určených ke zjišťování výbušnin, zbraní, drog, jedů a omamných látek v příručních zavazadlech, oděvu nebo na těle osob a v poštovních zásilkách.

Podobně jako při bezpečnostní prohlídce osob je i tato kontrola vícestupňová. Pro první stupeň prohlídky zapsaných zavazadel se využívá automatická detekce rentgenem. V praxi projde kolem 80 % zásilek a zavazadel pouze prvním stupněm prohlídky. Automatická detekce u nich zjistí, jestli nemohou obsahovat výbušniny nebo nevykazují radioaktivní záření. U přibližně 20 % zavazadel je nutno provádět druhý stupeň prohlídky. Opakuje se detekční kontrola a podrobně se vyhodnocují rentgenové snímky. Pachovou kontrolu provádí i služební pes. Celní správa má pro tyto případy vycvičené psy pro vyhledávání OPL a tabákových výrobků. Přibližně 19% takových případů připadá na vrub planým poplachům. V ostatních případech se přistupuje k fyzické kontrole zásilek a zavazadel.

3. Práva a povinnosti občanů při kontrolní činnosti bezpečnostních služeb v zahraničí

21. prosince 2007 vstoupila Česká republika společně s dalšími osmi státy východního bloku do tzv. schengenského prostoru v rámci Evropy. Členské státy se dohodly na zavedení společné vízové politiky a dohodly se na zavedení účinných kontrol na svých vnějších hranicích. Vnitřní hranice z hlediska pohybu osob a zboží de facto neexistují. Nicméně při splnění předem stanovených podmínek lze kontroly dočasně obnovit.

Základním předpisem pro volný pohyb osob v rámci Evropské unie je směrnice č. 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Pravidla pro volný pohyb v rámci schengenského prostoru jsou upravena Schengenskou, resp. Amsterodamskou smlouvou a Úmluvou o provedení schengenské dohody.

Pro občany České republiky znamenal vstup země do schengenského prostoru konec kontrol na hranicích při cestování do členských států Schengenu. Pravděpodobně nejcitelnější změnu očekávali na hranicích se sousedními státy, především Rakouskem a Německem. Zkušenosti českých občanů z posledních několika měsíců hovoří o opaku. Kontroly se z hraničních přechodů přesunuly do vnitrozemí. Ne každý občan ví, jak se v takové situaci zachovat a jaká jsou jeho práva a povinnosti. Návod na postup v těchto situacích bude v následující části uveden na příkladu dvou nejčastěji diskutovaných států, Německa a Rakouska.

3.1 Spolková republika Německo

Pravomoci orgánů konajících kontroly osob jsou stanoveny nejen dokumenty zmíněnými v úvodu této kapitoly, ale také spolkovými a zemskými právními předpisy. Základními předpisy jsou Zákon o spolkové policii, Zákon o policii jednotlivých spolkových zemí a Zákon o celní správě. Mimo to je speciálními předpisy upraven postup kontrolních orgánů při provádění speciálních kontrol (např. kontroly v rámci silničního provozu)

Kontroly osob mohou provádět příslušníci celní správy, zemské a spolkové policie. Ve srovnání s Českou republikou mohou kontroly provádět i osoby v civilu. Tento postup není v České republice povolený. Kontroly mohou provádět policisté s celníky dohromady. Němečtí policisté nemají zákonnou povinnost automaticky prokazovat svoji příslušnost k policii. Celníci tuto povinnost nemají, pokud vykonávají kontrolu ve služební uniformě.

Zvláštním případem kontrol, který není v českém právním řádu zakotven, jsou zvýšené kontroly v příhraničním pásmu, tj. 30 km od státní hranice a dále na místech určených zákonem. Pro spolkovou policii jsou to letiště a nádraží, pro zemskou policii (pro občany České republiky je to zejména Saská a Bavorská policie) to jsou komunikace určené pro tranzitní dopravu, veřejná zařízení pro mezinárodní dopravu a pro saskou policii to jsou navíc i veřejné dopravní prostředky mezinárodní dopravy, spolkové dálniční komunikace a komunikace významné pro přeshraniční kriminalitu. Tyto kontroly mohou být prováděny bez důvodného podezření např. ze spáchání přestupku. Nadto jsou spojeny se zvýšenými pravomocemi kontrolních orgánů (především právo zastavit a legitimovat v rámci mobilních kontrol téměř kohokoli a kdykoli)

Německá policie může:

- Zjišťovat totožnost osoby
- Prohledat osobu
- Prohledat věci kontrolované osoby včetně věcí převážených ve vozidle
- Vyžadovat dechovou zkoušku a provedení odběru krve či moči a to i na místě kontroly.
- Zadržet vozidlo v případě zjištěné technické závady na vozidle.

Mezi základní pravomoci celní správy patří:

- Zastavit osoby a dopravní prostředky
- Požadovat prokázání totožnosti a předložení dokladů k vozidlu
- Provést kontrolu vozidla, zavazadel a převážených věcí
- Provést osobní prohlídku osob

Německá policie se při svých kontrolách zaměřuje na prověřování splnění speciálních německých pravidel. Např. kontrola cestovních dokladů nejen řidiči, ale i ostatním cestujícím; kontrola technické způsobilosti vozidel; kontrola převážených věcí (zakázané jsou nože, drogy, výbušniny včetně zábavní pyrotechniky, antiradary, atd.)⁴⁶.

3.2 Rakouská republika

Kontroly mohou provádět příslušníci rakouské spolkové policie a celní správy. Stejně jako v Německu a České republice mohou policisté a celníci provádět kontroly společně. Hlavními právními předpisy upravujícími postup rakouské policie a celní správy jsou Bezpečnostně - policejní zákon a Celní zákon. Dále je postup při kontrolách ve speciálních případech upraven zvláštním právním předpisem (např. zákon o silničním provozu).

Stejně jako v Německu mají i v Rakousku policisté zvýšené pravomoci v blízkosti hranic. Ve srovnání s Německem se jedná pouze o případy při překročení hranice, přičemž není blíže specifikováno „hraniční pásmo“. Povinnost prokazovat příslušnost ke složce konající kontrolu je pouze na vyžádání. Kontrola může být provedena i v případě, že není důvodné podezření ze spáchání přestupku.

Také rakouští policisté mohou kdykoli provést kontrolu hladiny alkoholu v krvi u osob řídících vozidlo, osob, které se ho chystají řídit nebo vozidlo pod vlivem alkoholu řídily, nebo přezkoumat požití omamných látek. V případě porušení zákona o silničním provozu (nedodržení povolené rychlosti, špatné předjíždění,...) není rakouská policie povinna řidiči přestupek prokazovat. Při nezaplacení pokuty může policie řidiči zabránit v pokračování v jízdě, příp. zabavit řidiči movitou věc, jejíž hodnota nepřesáhne maximální výši kauce 2180 EUR. Kauce je vybírána při zjištění porušení právních předpisů a nutnosti zaplatit pokuty prostřednictvím pošty. Rakouská policie se při svých kontrolách nejčastěji zaměřuje na dodržování povolené rychlosti a technické způsobilosti vozidel⁴⁷.

⁴⁶ Ministerstvo vnitra ČR [online]. 17. 11. 2010 [cit. 2010-11-17]. Dostupné z:

< <http://www.mvcr.cz/clanek/projekty-za-schengen-bez-hranicnich-kontrol-pravomoci-policistu-a-celniku.aspx>

⁴⁷ Ministerstvo vnitra ČR [online]. 17. 11. 2010 [cit. 2010-11-17]. Dostupné z:

< <http://www.mvcr.cz/clanek/projekty-za-schengen-bez-hranicnich-kontrol-pravomoci-policistu-a-celniku.aspx>

Práva a povinnosti občanů při kontrolách v České republice, Německu a Rakousku – srovnání

Tabulka č. 2: Porovnání práv a povinností občanů v ČR, Německu a Rakousku.

Druh kontroly	ČR	Německo	Rakousko
Prokázání totožnosti (občanský průkaz, cestovní pas)	strpět kontrolu, prokázat totožnost	strpět kontrolu, prokázat totožnost	strpět kontrolu, prokázat totožnost. Vstup do Rakouska je vázán na předložení průkazu totožnosti.
Osobní prohlídka osob	provádí osoba stejného pohlaví	provádí osoba stejného pohlaví nebo lékař v případě, že není vykonávána okamžitá prohlídka za účelem ochrany života	provádí osoba stejného pohlaví kromě případů nouze
Sdělení důvodu kontroly, poučení kontrolované osoby	před provedením úkonu informují policisté o právních důvodech kontroly, příp. o právech a povinnostech kontrolovaného	pouze v případě obvinění ze spáchání trestného činu nebo přestupku	na žádost kontrolovaného, pokud informace o kontrole neohrožuje plnění úkolu
Dechová zkouška, odběr krve/moči	povinnost uposlechnout a podrobit se kontrole na výzvu policie	povinnost uposlechnout a podrobit se kontrole; se souhlasem kontrolovaného lze odběr moči provést na místě při zachování intimity kontrolovaného	povinnost podrobit se kontrole na výzvu policie

Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky

Vyjma uvedeného v tabulce má v Německu kontrolovaný právo na vystavení potvrzení o provedené prohlídce věcí, včetně sdělení důvodů prohlídky, pokud kontrolu provádí **spolková nebo bavorská policie**.

Při nesouhlasu s obviněním z porušení pravidel silničního provozu v **Rakousku** se může kontrolovaný proti takovému rozhodnutí policie odvolat. V tomto případě neplatí vyměřenou pokutu, ale kauci ve výši vyměřené pokuty. Na základě odvolání bude zahájeno trestně správní řízení. Maximální výše pokuty (kauce) je stanovena na 2180 EUR, přičemž rakouská policie může řidiči zabránit v další jízdě nebo zabavit movitou věc, pokud pokutu (kauci) nezaplatí.

Po 1. 1. 2010 začal v České republice platit nový trestní zákoník, který mj. upravil i skutkové podstaty trestních činů v souvislosti s pěstováním, výrobou, držením a distribucí omamných a psychotropních látek pro účely trestního řízení. Mylným výkladem nové české právní úpravy německými bezpečnostními sbory, který byl prezentován i českými médii tak, že je v České republice zákonem tolerováno držení malého množství omamných a psychotropních látek, došlo ke zvýšení četnosti kontrol na území Německa v blízkosti hranice s Českou republikou. Tento přístup není v rozporu s německými právními předpisy a ve vztahu k občanům České republiky výjimečný, neboť obdobně přistupuje německá policie a celní správa ke kontrolám osob překračujícím nizozemsko-německou hranici s ohledem na odlišný pohled a právní úpravu nakládání s omamnými a psychotropními látkami v Nizozemí.

4. Ochrana osobních údajů v souvislosti s používáním technických prostředků

Ochrana osobních údajů je v České republice státem legislativně ošetřena o to v první řadě zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tato právní norma pojímá problematiku ochrany osobních údajů v celé její šíři a je nastavena jako základní regulátor vztahů mezi osobami, které zpracovávají osobní údaje jiných lidí (tzv. správci nebo zpracovatelé osobních údajů) a osobami, jejichž osobní údaje správci a zpracovatelé zpracovávají (tzv. subjekty údajů)⁴⁸. Práva a povinnosti jednotlivých subjektů jsou zde poměrně jednoznačně vymezena a to tak, že správcům a zpracovatelům jsou při ochraně osobních údajů ukládány především povinnosti související s jejich sběrem, zpracováním, archivací, ochranou a informováním. Oproti tomu je subjektům údajů dáno právo na přístup k informacím o zpracování svých osobních údajů, které může uplatnit přímo u správce a zpracovatele osobních údajů, soudu nebo správního úřadu.

Zdálo by se tedy, že situace ohledně ochrany osobních údajů a přístupu k nim je jasně daná a vše funguje, jak má. Mnohému občanovi je ale jasné, že v praktickém životě situace tak průhledná a jednoznačná není. Jedním z cílů této práce je také nastínit občanovi jeho možnosti, které má v situaci, kdy správce nebo zpracovatel osobních údajů postupuje v rozporu se zákonem při jejich správě nebo nereflektuje oprávněné požadavky na podání informací.

V první řadě má občan možnost se obrátit na Úřad pro ochranu osobních údajů. Tento úřad je v České republice primárně určen k tomu, aby chránil osobní údaje a prostřednictvím své kontrolní činnosti zajišťoval to, aby jejich správa nebyla prováděna v rozporu s platnými předpisy. Zde se občan může domoci realizace správného zpracování osobních údajů o své osobě, jelikož tento úřad má právní nástroje k tomu, aby donutil správce nebo zpracovatele k tomu, aby zpracovávali osobní údaje řádně. Za porušení povinností při správě osobních údajů je úřad oprávněn udělit fyzickým osobám sankci ve výši 100 000 Kč až 5 000 000 Kč podle rozsahu ohrožení soukromého a osobního života postižené osoby nebo skupiny osob. U právnických osob se za totéž sankce může vyšplhat až k výši 10 000 000 Kč⁴⁹.

⁴⁸ OOU [online]. 4. 1. 2011 [cit. 2011-01-04]. Dostupné z: < <http://www.oou.cz/> >

⁴⁹ §§ 44, 45 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Tímto způsobem lze napravit pochybení fyzických nebo právnických osob, které neplnili své povinnosti při správě osobních údajů. Jinými slovy, stát někoho potrestal za to, že neplnil jím stanovené podmínky a tím zjednal nápravu vzniklé situace. Stát se tedy uspokojil a byl odškodněn sankcí. Je tu ale ještě jedna strana, která byla poškozena. Je to občan a jeho práva na ochranu osobnosti, soukromí, důstojnost nebo čest, které byly neoprávněně poškozeny a náprava bude obtížná, ne-li nemožná. Bohužel v zákoně o ochraně osobních údajů najdeme sice vyslovení sankce, ale již zde nenalezneme vyslovení odškodnění, které by náleželo poškozenému.

V této situaci má občan možnost se odškodnění domáhat v občanskoprávním řízení, kde se může soudní cestou domáhat toho, aby bylo upuštěno od neoprávněného zasahování do jeho osobnostních práv a aby se mu za takové jednání dostalo přiměřeného zadostiučinění, které může být i finančního rázu⁵⁰.

Domáhat se ochrany osobních údajů lze rovněž v trestním řízení, jelikož ten, kdo nerespektuje ochranu osobních údajů, se může dopustit trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 180 trestního zákoníku. V rámci trestního řízení může občan uplatnit nárok na náhradu škody a to nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Taková škoda může být vyjádřena v penězích. Soud může, v tzv. adhezním řízení v odsuzujícím rozsudku, vyslovit povinnost vzniklou škodu nahradit⁵¹.

Jak bylo již na začátku této kapitoly řečeno, představuje zákon o ochraně osobních údajů obecnou úpravu. Bezpečnostní sbory, které jsou také významnými správci nebo zpracovateli osobních údajů, mají tuto problematiku upravenou v zákonech, kterými je vymezena jejich činnost. Tyto zvláštní zákonné úpravy mají přednost před obecnou úpravou v případech, kde existuje nějaký zvláštní režim⁵². Je tomu tak v případě zpravodajských služeb, kde zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů stanoví zákaz sdělovat osobám, že o nich vede evidence. Rozsáhlou zvláštní úpravu osobních údajů má z povahy své činnosti Policie ČR. Ze zákona⁵³ je Policie ČR oprávněna získávat osobní údaje osob ze zajištěných stop a to např. snímáním daktyloskopických otisků, měřením těla, odběry DNA apod. V těchto případech jednotlivá Kriminalisticko-technická pracoviště nebo vybavená pracoviště cizinecké a pohraniční policie zajistí stopy, vyplní další dostupné

⁵⁰ § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ Hejda, J. a kol., *Výbraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha : Oeconomica, 2006. ISBN 978-80-245-1163-4, s. 215

⁵² Mates, P. *Ochrana osobních údajů*. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0469-8, s. 66

⁵³ § 60 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění dalších předpisů

osobní údaje a zasílají je Kriminalistickému ústavu Praha, který je v postavení správce a zpracovatele osobních údajů⁵⁴. Další speciální povinnosti vyplývají v souvislosti s trestním řízením, kdy je stanovena povinnost osobní údaje zpracovávat odděleně od ostatních, zabezpečit je před neoprávněným přístupem, změnou, zničením, ztrátou, odcizením, zneužitím nebo jiným neoprávněným zpracováním⁵⁵. Zřízení každé evidence, která obsahuje osobní údaje osob, je nutné hlásit Úřadu pro ochranu osobních údajů. Každé tři roky se prověřuje potřebnost uchovávat osobní údaje získané v souvislosti s trestním řízením. Pokud již potřebné nejsou, oficiálně se likvidují. Každý občan je také oprávněn Policii ČR bezplatně požádat o sdělení, zda a jaké osobní údaje o něm vede. Policie ČR má povinnost ve lhůtě 30 dní odpovědět. To neplatí, pokud by tím mohly být ohroženy úkony trestního řízení⁵⁶. Obdobnou úpravu při zajišťování, zpracování, archivaci kriminalistických stop a zpracování osobních údajů má také Celní správa ČR⁵⁷ a další bezpečnostní sbory, jejichž příslušníci jsou v postavení policejního orgánu. Veškeré zpracování osobních údajů, jež bezpečnostní sbory uskutečňují, je dozorováno Úřadem pro ochranu osobních údajů tak, jak to vyžaduje příslušná judikatura Evropské unie⁵⁸.

⁵⁴ Straus, J., Porada, V. a kol. *Kriminalistická daktyloskopie*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-192-0, s. 272

⁵⁵ § 13 odst. 1 zákona č. 101/2000Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ Mates, P. *Ochrana osobních údajů*. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0469-8, s. 67

⁵⁷ § 51a zákona č. 13/1993 Sb., Celní zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volným pohybem těchto údajů

Závěr

Práce občanovi zpřehledňuje systém bezpečnostních sborů, které jsou zřízeny státem nebo pověřenou obcí. Osvětluje mu, v jakých situacích se s těmito sbory a jimi využívanými technickými prostředky může dostat do kontaktu. Dále přináší návod, jak se má občan v takových situacích zachovat a jak má postupovat v mezích daných zákonem. Zároveň zhodnocuje jeho postavení a přináší mu výčet jeho práv v konkrétně popsanych případech.

S různými druhy kontrolní činnosti, se v dnešní době občan setkává dnes a denně. Tento stav by mohl na první pohled vypadat, že stát a jeho bezpečnostní složky jsou zde především od toho, aby na občana neustále dohlížely, usměrňovaly ho, kontrolovaly a podobnými způsoby mu znepříjemňovaly život. Pod vlivem neznalosti občanů může docházet ke konfliktním situacím mezi ním a bezpečnostními složkami. Mým záměrem bylo občanovi na teoretických i praktických příkladech ukázat, jak se na různé druhy kontrol připravit a vybavit ho dostatečnou znalostí o jeho právech a povinnostech.

Na straně druhé jsem se občanům pokusil představit činnost a postavení různých bezpečnostních sborů. Každý bezpečnostní sbor má ve státní bezpečnostně ekonomické struktuře své pevné místo a jeho činnost primárně směřuje především k ochraně zájmů jednotlivce a potažmo celé společnosti.

Současný stav není bezesporu optimální a stále je potřeba jej vylepšovat a přizpůsobovat potřebám současné bezpečnostní a společenské situaci. Zejména potřeba legislativních změn, která by zlepšila postavení občana ve vztahu k bezpečnostním složkám, je často veřejně diskutována. Cílem těchto legislativních změn by mělo být především zefektivnění činností bezpečnostních složek tak, aby jejich jednotlivé úkony měly na občany co nejmenší dopad jak po stránce časové, osobní, morální či ekonomické. Jednoduše řečeno, aby občanovi vznikaly co nejmenší újmy za současného zvyšování efektivity fungování bezpečnostních složek při plnění jejich celospolečenských úkolů.

Rezervy vidím v legislativní úpravě používání stále dokonalejších technických prostředků, které mají na život občana minimální vliv. Využití nových technických prostředků by mělo být zaneseno do stávajících úprav jednotlivých zákonů, např. trestně právní předpisy, správní předpisy a obecní vyhlášky. Dále považuji za vhodné pokračovat ve sjednocování legislativy a procesních postupů v rámci členských států Evropské Unie.

Další oblastí, kde by mělo dojít ke zlepšení je meziresortní předávání informací. Vytváření elektronických databází a zlepšování jejich prostupnosti, resp. jejich využívání

jednotlivými bezpečnostními složkami, dále vzájemné sdílení bezpečnostních rizik a úzká spolupráce bezpečnostních složek ve specifických případech.

Při přípravě některých legislativních změn bychom se měli inspirovat v zahraničí, zejména ve „starých“ členských státech Evropské Unie, kde jsou v některých ohledech „o krok před námi“.

Občanovi je předložen materiál, který může posloužit ke zlepšení základní orientace a informovanosti o činnosti bezpečnostních složek a technických prostředcích, které při své činnosti využívají. Vyšší míra informovanosti veřejnosti je tou správnou cestou k odbourávání mýtů a předcházení stresových situací, kterým je občan zbytečně vystavován. Pokud k tomu tento materiál přispěl, byl cíl mé práce splněn.

Seznam použité literatury a zdrojů

Knihy

- Hejda, J. a kol., *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha : Oeconomica, 2006. ISBN 978-80-245-1163-4
- Kubánek, V. *Omamné a psychotropní látky, prekursori*. Praha : Generální ředitelství cel, 2005, bez ISBN
- Mates, P. a kol., *Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem*. Praha : Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-743-0
- Mates, P. *Ochrana osobních údajů*. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0469-8
- Musil, J., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, ISBN 978-80-7179-572-8, 2007
- Straus, J., Porada, V. a kol. *Kriminalistická daktyloskopie*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-192-0

Zákony

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb. a 319/2009 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 274/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 225/2006 Sb. zákona 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 124/1992 Sb. ve znění zákona č. 41/2009 Sb. s úč. k 01. 01. 2010 o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Další

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volným pohybem těchto údajů.

Elektronické zdroje

- Celní správa [online]. 10. 11. 2010 [cit. 2010-11-10]. Dostupné z: < <http://intranet8.cs.mfcr.cz/edos/users/uInfsrcList.aspx> >.
- Jisko [online]. 16. 11. 2010 [cit. 2010-11-16]. Dostupné z: <<http://jikso.cz/shop/alcotest-drager/alcotest/alcotest-drager-7410-plus-com>>.
- Policie ČR [online]. 13. 11. 2010 [cit. 2010-11-13]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/fotogalerie/schengenbus-na-idetu.aspx> >.
- Pro-police [online]. 2. 09. 2010 [cit. 2010-09-02]. Dostupné z: < http://www.pro-police.cz/press_release_attachments/12/analyza-273-2008_leden2010.pdf >.
- Ministerstvo financí [online]. 13. 11. 2010 [cit. 2010-11-13]. Dostupné z: <http://www.info.mfcr.cz/ares/ares_es.html.cz >.
- Ministerstvo vnitra ČR [online]. 14. 11. 2010 [cit. 2010-11-14]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2002/02_03/turecek.html#11>.
- ÚAMK [online]. 5. 9. 2010 [cit. 2010-09-05]. Dostupné z: <http://www.uamk.cz/cs/index.php?option=com_turistika&Itemid=85&a=k&p=53>.
- OOU [online]. 4. 1. 2011 [cit. 2011-01-04]. Dostupné z: < <http://www.oou.cz/> >.